

“Τα φροντιστήρια: Ένας αποδιοπομπαίος τράγος”¹

ή “Η ανατροπή του ελληνικού μύθου”²

Γράφει η Στέλλα Αλιγζάκη,
πρόεδρος της Ένωσης Φροντιστών Νομού Χανίων

Τον πρώτο τίτλο αυτού του άρθρου τον χρησιμοποίησε ο Ευάγγελος Παπανούτσος σε δικό του άρθρο το 1973, στο οποίο ανάμεσα σε άλλα έγραφε: «Η δικαιοσύνη απαιτεί να αναγνωρίσουμε ότι τα “φροντιστήρια” όχι μόνο βοήθησαν και βοηθούν τα παιδιά μας να ανέβουν τις σκάλες του Πανεπιστημίου, αλλά και το Πανεπιστήμιο το βοήθησαν και το βοηθούν να διατηρήσει σε κάποιο επίπεδο τις σπουδές του. Αν έμπαιναν οι νέοι στις ακαδημαϊκές αίθουσες με τα χάσματα της γυμνασιακής μας παιδείας, το εκπαιδευτικό πρόβλημα της χώρας μας θα ήταν ακόμα πιο οξύ απ’ όσο είναι σήμερα».

Στα μάτια του Ευάγγελου Παπανούτσου η αιτία της γιγάντωσης του φροντιστηριακού φαινομένου το 1973 ήταν η κακή κατάσταση της ελληνικής παιδείας. Σήμερα γνωρίζουμε ότι αυτό δεν ερμηνεύει επαρκώς την εμφάνιση των φροντιστηρίων ούτε στην Ελλάδα ούτε αλλού. Άλλωστε η εκπαίδευση σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κοινωνίες έχει και είχε προβλήματα και δυσλειτουργίες. Βέβαια είναι πια κοινά παραδεκτό ότι επίσης η εκπαίδευση σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κοινωνίες έχει επίσης φαινόμενα υποστηρικτικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών είτε αυτά ονομάζονται με το ελληνικό όνομα «φροντιστήριον» είτε με άλλες ονομασίες. Σε κάθε ελεύθερη κοινωνία οι πολίτες δικαιούνται να προσφέρουν και να απολαμβάνουν υπηρεσίες επιμόρφωσης και πνευματικής άσκησης, αρκεί αυτές να γίνονται νόμιμα και να επιδέχονται τον αριμόζοντα κατά περίπτωση έλεγχο.

Από το 1973 πάντως πέρασαν πολλά χρόνια και τα φροντιστήρια μπορεί να αποτελούν ακόμη θέμα στο οποίο συχνά αναφέρονται εκπαιδευτικοί, στοχαστές και δημοσιογράφοι, πολιτικοί και πολίτες με διαφορετικές διαθέσεις καθέναν, χωρίς ξεκάθαρη θέση και άποψη. Με τη δικαιολογία ότι αυτά αποτελούν «ελληνική ιδιαιτερότητα» πολλοί από τους πολιτικούς προσπάθησαν να τα εξαφανίσουν προκαλώντας αντιθέτους με τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις τους τη γιγάντωση και ερπύκετάση τους. (Αναφέρω ως παράδειγμα στην απόπειρα Αρσένη και στην Επικρατεία Μεταρρύθμιση, στην οποία αναφέρονται τα εξεταζόμενα μαθήματα και τον αριθμό των εισακτέων θέλησε να πλήξει το φροντιστηριακό κλάδο, χωρίς να το επιτύχει).

Σήμερα, αρκετά χρόνια μετά κοιτάζοντας με νηφαλιότητα το παγκόσμιο εκπαιδευτικό τοπίο οφείλουμε να προβάλλουμε την απομυθοποίηση ενός μύθου, που σιγαμάτιζε μια μεγάλη ομάδα εκπαιδευτικών στην Ελλάδα και προσπαθούσε να υποδαμώσει τη συμβολή και το ρόλο τους στην ελληνική εκπαίδευση, αλλά και στην όλη «αποκατάσταση» επιστημόνων και τεχνοκρατών. Αυτό ήταν και το κίνητρο του Γιώργου Χατζητέγα, προέδρου της Ομοσπονδίας Εκπαιδευτικών Φροντιστών Ελλάδας, όταν έκανε την έρευνα και συνέγραψε ένα βιβλίο, που σήμερα κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Λιδάνη και έχει τον τίτλο, που δανείστηκα γι’ αυτό το άρθρο: «Η ανατροπή του ελληνικού μύθου». Ο τίτλος αυτός συμπληρώνεται με την προσθήκη «Το ιερό γράμμα ενός φροντιστή», όπως ήδη καταγράφηκε στην υποσημείωση.

Το βιβλίο πραγματεύεται με εκπαιδευτική ευαισθησία και εμφανή αίτηση της ευθύνης το όλο εκπαιδευτικό φαινόμενο των «φροντιστηρίων», ως μονάδας παιδείας υψηλής ποιότητας και ως φορέα κοινωνικής παρέμβασης για την κάλυψη πολλαπλών συναφών εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Ένα μεγάλο μέρος αφορά στην απομυθοποίηση του εγχώριου μύθου περί ελληνικής ι-διαιτερότητας. Με πλήθος στοιχεία – αποτελέσματα συλλογής μας μακρόχρονης και εκτεταμένης έρευνας αναδεικνύει τα ευρωπαϊκά μοντέλα φροντιστηρίων και δίνει συνολική εικόνα

των αντίστοιχων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στην Αμερική και στην Ασία.

Βέβαια, ήδη από το 1983 ο Γεώργιος Παλιόπουλος είχε δημοσιοποιήσει στην ελληνική κοινή αγορά την ύπαρξη οργάνων παρόμοιων με τα ελληνικά φροντιστήρια και σε άλλες χώρες.³ Το 1997 ο εκπαιδευτικός συντάκτης της εφημερίδας *Τα Νέα* Νίκος Μάστορας παρουσίασε εκπαιδευτικές υπηρεσίες παρόμοιες με τα ελληνικά φροντιστήρια σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.⁴

Στα επόμενα χρόνια η έρευνα των Φροντιστών μέσα από τον επίσημο φορέα τους και με την προσωπική εργασία ανθρωπών, που κάποιιο από αυτούς έλαβαν ηγετικές θέσεις στη διοίκηση του συνδικαλιστικού τους οργανισμού ανέδειξε την πολυεθνικότητα του φροντιστηρίου. Η συγκέντρωση όλων αυτών των στοιχείων έγινε υποδειγματικά στο πρόσφατα εκδομένο βιβλίο του Γιώργου Χατζητέγα, που προαναφέρθηκε. Τα στοιχεία που παρατίθενται στο βιβλίο αποτέλεσαν την κύρια πηγή πληροφοριών για τη σύνταξη του άρθρου αυτού, που επιχειρεί να προβάλλει και στην τοπική κοινωνία το όλο ζήτημα.

Η παγκοσμιότητα του φροντιστηριακού φαινομένου

Είναι πια επιβεβαιωμένο ότι φροντιστήρια υπάρχουν σε όλο τον κόσμο. Δεν είναι ούτε ελληνική ούτε ευρωπαϊκή εκπαιδευτική ιδιαιτερότητα, όπως θέλουν κάποιοι να την παρουσιάζουν αποδίδοντας την στην άνηση του καπιταλισμού και της ελεύθερης αγοράς. Είναι παγκόσμιο εκπαιδευτικό φαινόμενο και διαχρονικό, μάλιστα με μεγαλύτερη ιστορία από τη δημόσια και την επίσημη εκπαίδευση.

Έχουν όμως ιδιαιτερότητες τοπικές, που αιτιολογούνται από τα τοπικά οικονομικο-κοινωνικά και εκπαιδευτικά δεδομένα.

Η γαλλική περίπτωση: η ιστορία των γαλλικών φροντιστηρίων αρχίζει από το 19^ο αιώνα. Από παλαιότερα έως σήμερα ο σκοπός της αναζήτησης φροντιστηριακής ενίσχυσης εντοπίζεται κυρίως σε ένα καλό «bac», όπως αποκαλούν οι Γάλλοι το απολυτήριο του λυκείου. Δεν αποκλείεται όμως η γενικότερη επιδίωξη βελτίωσης των σχολικών επιδόσεων των μαθητών. Φροντιστηριακές επιχειρήσεις υπάρ-

χουν σε όλη τη χώρα και κάποιες από αυτές διαθέτουν παραρτήματα στο Μαρόκο, στην Ισπανία, στη Γερμανία και στο Βέλγιο.

Η πορτογαλική περίπτωση: τα «explanacoes» της Πορτογαλίας είναι επίσης σε ανودیχη πορεία σήμερα. Οι κύριες αιτίες είναι οι κλειστοί αριθμοί στις εισαγωγικές εξετάσεις για τα Α.Ε.Ι. και οι υπεράριθμοι πτυχιούχοι. Μάλιστα από στατιστικές έχει παρατηρηθεί ότι οι πιο μορφωμένοι γονείς επιδιώκουν περισσότερο τη φοίτηση των παιδιών τους σε φροντιστήρια προκειμένου να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους.

Η ιταλική περίπτωση: στη γειτονική Ιταλία πιο διαδεδομένα φροντιστήρια είναι τα “preparazione universitaria”. Σκοπός όλων των αντίστοιχων εκπαιδευτικών μονάδων είναι η προετοιμασία των μαθητών στη μέση εκπαίδευση, την απόκτηση ενός καλού απολυτηρίου και την ακολούθη εισαγωγή σε μια καλή σχολή. Υπάρχουν πάντως φροντιστηριακοί οργανισμοί στην Ιταλία που διαθέτουν παραρτήματα σε όλη τη χώρα και καλύπτουν ανάγκες μαθητών από το δημοτικό μέχρι το πανεπιστήμιο. Μάλιστα παραρτήματα οργάνωσαν υπό την αιγίδα της Αθήνας, που προετοιμάζει Έλληνες μαθητές, που ενδιαφέρονται να φοιτήσουν στα ιταλικά πανεπιστήμια.

Η ιρλανδική περίπτωση: τα ιρλανδικά φροντιστήρια ονομάζονται “grind schools” και εστιάζονται κυρίως στο γράμμα και στα δάδα. Από τους μαθητές της Γ’ Λυκείου έχει υπολογισθεί ότι φοιτούν το 68% σε φροντιστήρια, ενώ από τους μαθητές της Β’ Λυκείου φοιτά το 49%.

Τα γιαπωνέζικα “Juku”: είναι απαραίτητο συμπλήρωμα της σχολικής εργασίας. Σήμερα αριθμούν 50.000 μονάδες και περιλαμβάνονται σε 20 φροντιστηριακές αλυσίδες και έχουν 1.500.000 μαθητές. Οι κύριες αιτίες της γένεσης των φροντιστηρίων κατά τη δεκαετία του 1950 στην Ιαπωνία εντοπίζονται στην αύξηση των μαθητών και στην πολιτική δίωξη πολλών εκπαιδευτικών από τα δημόσια σχολεία.

Η τουρκική φροντιστηριακή προετοιμασία γίνεται στα 3.000 “dershane”, που έχουν καταμετρηθεί στη χώρα και περιλαμβάνουν περίπου 3.000.000 μαθητές, από τους οποίους τα 2.000.000 φοιτούν στην αντίστοιχη με τη δική μας Γ’ Λυκείου τάξη και οι υπόλοιποι στην αντίστοιχη με τη Β’ Λυκείου τάξη. Ο στόχος, όπως ήδη φαίνεται από την προέλευση των μαθητών, είναι η εισαγωγή σε μια καλή σχολή και σε ένα καλό πανεπιστήμιο. Να σημειωθεί μάλιστα ότι συνήθως υψηλότερου επιπέδου θεωρούνται ορισμένα ιδιωτικά πανεπιστήμια, στα οποία όμως η πρόσβαση γίνεται με τον ίδιο τρόπο (εξετάσεις) με τον οποίο γίνεται και στα δημόσια.

Το κυπριακό «πολυφροντιστήριο»

διδάσκει και μαθήματα σχολικά, αλλά και ξένες γλώσσες και απευθύνεται σε μαθητές όλων των σχολικών βαθμίδων. Συνολικά στην Κύπρο υπάρχουν 120 φροντιστηριακές μονάδες, ενώ παράλληλα η δημόσια παιδεία προσφέρει τη δική της ενισχυτική διδασκαλία.

Τα “learning centers” ή τα “test preparation centers” γνωρίζουν μεγάλη άνθηση στον Καναδά και στις Η.Π.Α., όπου από το 2002 εφαρμόζεται το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην εκπαίδευση με το όνομα «no child left behind». Σύμφωνα με αυτό γονείς και μαθητές δικαιούνται να επιλέξουν φορέα ιδιωτικό ή δημόσιο, προκειμένου τα παιδιά να παρακολουθήσουν ενισχυτικά μαθήματα βελτίωσης. Η διοίκηση της εκπαιδευτικής περιφέρειας συντάσσει κατάλογο σχολείων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ανά πολιτεία, καθώς και δικαιούχων μαθητών. Η χρηματοδότηση κυμαίνεται σε 1.800 έως 2.400 δολάρια ανά μαθητή. Έτσι έχουν τη δυνατότητα παρακολούθησης ειδικών προσθετων μαθημάτων όλα τα παιδιά, ενώ έως τώρα αυτή τη φροντιστηριακή δόθηκε να απολαμβάνουν μόνο οι πλουσιότεροι.

Να σημειωθεί ότι αμερικανικές φροντιστηριακές αλυσίδες (όπως η *Sylvan Learning Center*, η *Kumon*, η *Kaplan*, με έτος ίδρύσεως το 1938) δραστηριοποιούνται ήδη, όπως καταγράφηκε και στην Ερώση, αλλά και σε όλο τον κόσμο, διαθέτοντας παραρτήματα σε πολλές χώρες, ενώ άλλες εκπαιδευτικές εταιρείες προσφέρουν τις πολλαπλές υπηρεσίες τους σε ειδικά κέντρα είτε και μέσω διαδικτύου σε μαθητές όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων από το δημοτικό μέχρι το πανεπιστήμιο.

Στην Κορέα, στην Κίνα, στην Ινδία, στο Χονγκ-Κονγκ, στην Ταϊβάν, στη Χιλή, στο Περού, στη Βολιβία, στην Αργεντινή, στο Μεξικό, στη Βραζιλία, στη Νέα Ζηλανδία, στην Αίγυπτο, στην Κίνα, στο Μπαγκλαντές, στην Καμπότζη, στο Βιετνάμ, αλλά και στη Ρουμανία, στο Αζερμπαϊτζάν, στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, στην Κροατία, στη Γεωργία, στη Λιθουανία, στη Μογγολία, στην Πολωνία, στη Σλοβενία, στην Ουκρανία ανθούν τα φροντιστήρια. Σε άλλες από αυτές τις χώρες ασκούνται από νόμιμους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, σε άλλες ασκούνται παράνομα από καθηγητές του δημοσίου τομέα (πράγμα που, παρά την κρατική απαγόρευση συμβάλλει συχνότατα στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες) και σε άλλες από απλούς ιδιώτες, που δεν ελέγχονται πάντοτε από το αντίστοιχο Υπουργείο Παιδείας του κράτους. Ομαδικά ή ατομικά μαθήματα επιλέγονται από γονείς και μαθητές όλου του κόσμου για τη βελτίωση των επιδόσεων των παιδιών στο σχολείο και κυρίως για την επιτυχία υψηλότερου στόχου στις κάθε μορφές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε αυτές γίνονται σε ανεξάρτητους από το σχολείο θεσμούς είτε συνδέονται στενά με το τέλος της μέσης εκπαίδευσης και την απόκτηση του «ακαδημαϊκού τίτλου σπουδών» της κάθε χώρας.

Άλλωστε πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η φροντιστηριακή παιδεία δε γνωρίζει σύνορα, καθώς στις μέρες μας εκπαιδευτικές υπηρεσίες προσφέρονται μέσω διαδικτύου από αλλοεθνείς δασκάλους σε χώρες μακρινές. Η περίπτωση των Αγγλων μαθητών και φοιτητών που αναζητούν φροντιστηριακή στήριξη από Ινδούς μαθηματικούς σε βολικότερες γι’ αυτούς τιμές δίνει μια διάσταση του φαινομένου.⁵

Ο τίτλος προέρχεται από άρθρο του Ευάγγελου Παπανούτσου, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Τα Νέα*, 17.1.1973.

2 Ο τίτλος προέρχεται από το ομώνυμο βιβλίο του Γιώργου Χατζητέγα, προέδρου της Ομοσπονδίας Εκπαιδευτικών Φροντιστών Ελλάδας, που πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Λιδάνη.

3 Γ. Χατζητέγα, *Η ανατροπή του ελληνικού μύθου, το ιδεόγραμμα ενός φροντιστή*. Αθήνα 2008, σ. 27.

4 Όπου παραπάνω.

5 Γ. Χατζητέγα, όπου παραπάνω, σ. 153.